

Микитин В.І.
викладач кафедри цивільного права і процесу ЮФ ТНЕУ
Науковий керівник: директор НДІ
інтелектуальної власності НАПрН України,
д.ю.н., проф., член-кор. НАПрН України, **Орлюк Олена Павлівна**

ОСНОВНІ СПОСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Стаття 16 ЦК України передбачає основні способи захисту цивільних прав. Деякі з цих способів є одночасно і заходами відповідальності, зокрема, відшкодування збитків. Інші, як, наприклад, присудження до виконання обов'язку в натурі, до заходів відповідальності не відносяться і, тому можуть застосовуватися незалежно від умов відповідальності, наприклад, незалежно від вини особи, яка порушила зобов'язання.

Першим із способів захисту права інтелектуальної власності є визнання права, яке може полягати, наприклад, у публікації в пресі про те, що якийсь твір, виданий з порушенням права на ім'я, тобто без зазначення прізвища автора, є витвором конкретного автора, або публікації у пресі інформації про те, що володарем суміжних прав на конкретну фонограму є певна звукозаписна фірма. Зазначений спосіб захисту особливо актуальний у випадках порушення особистих немайнових прав авторів [4, 337]. Однак, до цього способу вдаються і для захисту виключних прав, пред'являючи вимоги про визнання права до особи, яка заперечує або іншим чином не визнає право, порушуючи тим самим інтереси правовласників. Перш за все, даний спосіб захисту використовують, коли наявність у особи, наприклад, авторського, патентного права (як майнового, так і особистого немайнового) або права на засоби індивідуалізації піддається сумніву, є територіальні претензії, заперечується або є загроза таких дій. Однак, дана вимога може бути пред'явлена не тільки, коли заперечується належність інтелектуального права тій чи іншій особі, а й у разі заперечення охороноздатності твору (винаходу і т.п.) як такого, наприклад, в силу його нетворчого характеру. У цьому сенсі доводиться тільки шкодувати про відсутність в законодавстві загальної норми, згідно з якою творчий характер діяльності автора (співавторів) передбачається до тих пір, поки не доведено протилежне. Вважаємо, що з метою захисту майнових та немайнових прав автора доцільно передбачити в ЦК України норму про те, що творчий характер діяльності автора (співавторів) вбачається до того часу, поки не доведено протилежне.

20 лютого 2014 року Красногвардійський районний суд м. Дніпропетровська розглянув у відкритому судовому засіданні справу за позовом до Публічного акціонерного товариства «Веста-Дніпро» про визнання права власності на об'єкт інтелектуальної власності. Позивачі звернулися з позовом, в якому просили визнати за ними право спільної часткової власності на об'єкт інтелектуальної власності (ноу-хау) - технологію «Виробництво стартерних акумуляторних батарей». Суд встановив, що факт створення об'єкта інтелектуальної власності підтверджується поясненнями представника відповідача у наданих суду запереченнях, а також наданими у матеріали справи отриманими патентами, які підтверджують право позивачів на винаходи щодо

нових технологічних ефектів у сфері виготовлення акумуляторів, які в свою чергу є головними елементами Технології та відповідними виробничими устаткуваннями. Відповідно до ЦК України право інтелектуальної власності, яке належить кільком особам спільно, може здійснюватися за договором між ними. У разі відсутності такого договору право інтелектуальної власності, яке належить кільком особам, здійснюється спільно. Позивачі набули право спільної часткової власності на об'єкт інтелектуальної власності (ноу-хау) згідно Генеральної угоди від 26 березня 2002 року. Суд вирішив: визнати право спільної часткової власності на об'єкт інтелектуальної власності (ноу-хау) Технологію «Виробництво стартерних акумуляторних батарей», загальною вартістю 1 399 790 000 грн., у розмірі часток кожного з співвласників.

Зазвичай, при застосуванні будь-яких способів захисту при порушенні прав, які передбачені чинним законодавством, як необхідна умова є визнання права. Позивач спершу має довести, що у нього є авторські права на даний твір, а лише після цього може вимагати припинення дій, які порушують його виключні права, чи стягнення збитків, які пов'язані із незаконним використанням даного твору.

У цьому контексті діяв господарський суд, який не задовольнив позов, що був пред'явлений ТОВ до АТ з вимогою відшкодувати збитки, які виникли внаслідок порушення відповідачем виключних прав позивача на художній фільм. Позивачем (ТОВ) було представлено договір, згідно якого він придбав виключні права на зазначений спірний фільм, який був укладений між ним та третьою особою. Суд, вивчаючи матеріали по справі встановив, що третя сторона особисто у виробника фільму придбала виключні права за договором, у якому умови щодо можливості передачі таких прав не були вказані. Оскільки, додаткових угод з даного питання до господарського суду представлено не було, він прийшов до висновку, що третя особа не мала права передавати виключні права на використання твору позивачеві, а позивач, в свою чергу, не може бути визнаний володарем виключних прав і вимагати їх захисту.

У якості другого способу захисту права інтелектуальної власності, слідом за статтею 16 ЦК України, стаття 432 ЦК України називає відновлення становища, яке існувало до порушення права, і припинення дій, що порушують право або створюють загрозу його порушення. Заявлені вимоги можуть бути виражені, наприклад, в припиненні підготовки до випуску у світ бездоговірною видання або компакт-диска, заборону реклами і пропозиції на продаж примірників твору, заборону продажу або іншого введення в цивільний оборот селекційного досягнення тощо [5, 281]. Даний спосіб включає фактично два самостійні заходи захисту: відновлення колишнього положення і припинення вчинення певних дій.

Застосовувати першу міру необхідно тоді, коли право, яке було порушене, як результат не перестає існувати та може реально відновитись через усунення наслідків неправомірних дій. Найчастіше цей спосіб застосовується при захисті особистих немайнових прав, а тому ми не будемо ґрунтовно зупинятися на ньому, проте, зазначимо, що у багатьох випадках відновлення права далеко не завжди є адекватним способом захисту, наприклад, коли твір, виданий з порушенням авторських прав, вже став доступним невизначеному колу осіб. У таких випадках більш надійним інструментом служить заявлена до суду вимога про припинення дій, що порушують право, яка в авторсько-правовій сфері може бути застосована практично завжди і заявлятися як в сукупності з іншими засобами захисту, так і самостійно.

Слід звернути увагу, що як захід, спрямований на відновлення порушеного майнового права та припинення дій, що порушують або створюють загрозу порушення права автора чи іншого правовласника, можуть бути застосовані конфіскаційні заходи захисту. Можливість використання даної міри захисту виникла з внесенням до законодавства про авторське право відповідної норми, а саме п. 4 статті 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [2], яка передбачає можливість конфіскації в судовому порядку контрафактних примірників творів, фонограм і т.п., а також матеріалів і обладнання, що використовується для виготовлення і відтворення контрафактної продукції. При цьому Закон визначив контрафактними примірники творів і фонограм, виготовлення та розповсюдження яких тягне за собою порушення авторських та суміжних прав.

Можливість повернення в доход держави обладнання, устаткування та матеріалів, використаних для порушення виключних прав обумовлена тим, що дані матеріальні об'єкти самі по собі не є незаконними (контрафактними), а лише використовувалися в цілях, що суперечать закону, і, будучи у власності держави, можуть бути використані в законних і корисних цілях або бути передані державою будь-яким особам для подальшого легального використання.

Слід звернути увагу на те, що найбільш дієвими і затребуваними практикою є такі способи захисту виключних прав, як відшкодування збитків та виплата компенсації. Цими способами задовольняється майновий інтерес потерпілого при порушенні його майнових (виключних) прав. Оскільки, заходи захисту цивільних прав спрямовані на відшкодування збитків потерпілому в повному обсязі, а зовсім не на його додаткове збагачення в рамках єдиного охоронюваного правовідношення, можливе застосування лише одного з названих способів захисту: або відшкодування збитків, або сплата компенсації [3, 99]. Можна зробити висновок, що компенсацію як спосіб захисту майнових прав інтелектуальної власності слід розглядати як самостійний спосіб захисту майнових прав, не відносячи його ні до одного з відомих способів захисту права, що поєднує в собі спрощений порядок доведення, властивий неустойці, і визначення розміру якої здійснюється під контролем суду (така процедура властива компенсації моральної шкоди). При цьому ні та, ні інша характеристика не виключають можливості віднесення даної міри захисту до заходів цивільно-правової відповідальності, оскільки як альтернатива відшкодування збитків, дана міра покладає додаткове обтяження на правопорушника.

Враховуючи викладене, компенсацію за порушення майнових прав інтелектуальної власності можна визначити як самостійну міру цивільно-правової відповідальності, яка проявляється в діях правовласника відносно порушника його виключного права про виплату грошової суми в межах, встановлених законом замість відшкодування збитків, підставою для якої є факт порушення права. Крім перерахованих вище способів захисту, що застосовуються найчастіше для захисту майнових прав, компенсації може підлягати і моральна шкода. За допомогою даного правового інституту в більшості випадків здійснюється захист особистих немайнових прав. За загальними правилами компенсації моральної шкоди, яка встановлена Цивільним кодексом України, форма і розмір такої компенсації визначаються судом незалежно від розміру та форми відшкодування майнової шкоди.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
2. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1994. – № 13. – Ст. 64.
3. Кучер В.О. Окремі способи захисту права власності: проблемні питання // Науковий вісник. – Львів, 2009. – Вип. 1. – С. 97–105.
4. Стефанчук Р.О. Спеціальні способи захисту особистих немайнових прав фізичних осіб у цивільному законодавстві України // Правова держава. – К., 2007. – Вип. 18. – С. 337–345.
5. Шевченко Я.М. Захист і охорона суб'єктивних цивільних прав: сучасний стан і перспективи розвитку // Держава і право у світлі сучасної юридичної думки. – К., 2010. – С. 277–283.

Ніколенко М.Б.

аспірант, Хмельницький університет управління та права

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НОВОСТВОРЕНОГО МАЙНА В НІМЕЧЧИНІ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА

Зародження у сучасному розумінні систем державної реєстрації на нерухоме майно пов'язується із трансформацією економічних відносин, зокрема з розвитком кредитування під іпотеку земельних ділянок та, як наслідок, із необхідністю забезпечення стабільності обороту. В основу вироблення певних механізмів для державної реєстрації прав на нерухоме майно було покладено мету забезпечення балансу поміж правами добросовісного набувача й власника та створення можливості для доступності інформації про права третіх осіб на нерухомість [1, с. 125].

Для наглядної ілюстрації сучасного стану проведення державній реєстрації прав на нерухомість варто простежити досвід у державах романо-германської системи права. Особливої уваги заслуговує системи державної реєстрації країн континентальної системи права, зокрема Німеччини, оскільки це зумовлено історичним «тяжінням» української правової системи до континентальної правової сім'ї.

У Німеччині принцип внесення речових прав реалізований шляхом ведення поземельної книги судом за місцем знаходження об'єкта нерухомості. Повноваження по веденню поземельних книг, відповідно до Положення про порядок ведення Поземельних книг (Grundbuchordnung) від 26 травня 1994 року, покладені на окружні суди і компетентних службовців цих судів. Їх діяльність регулюється спеціальним Законом про службовців суду (Rechtspflegergesetz) від 5 листопада 1969 року. Окружні суди проводять реєстрацію об'єктів нерухомого майна за місцем їх знаходження, у відповідних округах. У систему окружних судів включені управління поземельних книг, що здійснюють безпосереднє їх ведення [2, с.20]. Поземельна книга складається з трьох розділів: I розділ – записи про право власності, II розділ – записи про обтяження, за виключенням записів про іпотеку та земельних борг, III розділ – записи про іпотеку та земельний борг.